

Handläggare
Miranda Fredriksson

Datum
2018-04-10

Diarienummer
LK/180432

Miljöredovisning 2017

Utifrån landstingets miljöstrategi 2017-2020

Sammanfattning

Landstinget i Värmlands miljöredovisning för 2017 har sin utgångspunkt i landstingets miljöstrategi för åren 2017-2020 och dess tre prioriterade insatsområden; minskat klimatavtryck, hållbar resursanvändning och hälsosamma miljöer. Åtgärder och aktiviteter pågår inom samtliga områden för att nå uppsatta mål i strategin. Nedan sammanfattas de viktigaste resultaten från årets miljöredovisning.

Inom insatsområdet minskat klimatavtryck redovisas en fortsatt minskad klimatpåverkan från medicinska gaser, framför allt till följd av ett allt lägre lustgasinköp. Klimatpåverkan från landstingets förbrukning av värme- och elenergi ökade däremot under 2017 jämfört med föregående år. Ökningen beror bland annat på driftsproblem med flera värmepumpar vilket medförde ett ökat behov av fjärrvärme. Utvecklingen det senaste året när det gäller hållbara transporter inom landstinget ser väldigt olika ut beroende på typ av transportområde. Exempelvis har antalet sjukresor med kollektiva färdmedel tredubblats, medan klimatavtrycket från tjänsteresorna dessvärre har ökat något. Ökningen beror troligtvis bland annat på ett försenat införande av elbilarna samtidigt som de inte nyttjats fullt ut av medarbetarna.

Insatsområdet hållbar resursanvändning innehåller bland annat mål för den mat som produceras och serveras inom landstinget. Inköpet av ekologiska livsmedel ökade under året. Åtgärder genomförs samtidigt för att anpassa måltiderna till att vara mer hälsosamma och klimatsmarta. Inom området avfall och återvinning ökade mängden brännbart avfall betydligt, troligtvis till följd av ett förbättrat statistikunderlag. Ökningen medför dock en betydande negativ påverkan på materialåtervinningsgraden. Pågående arbete med att förebygga avfall, öka återanvändningen och förbättra möjligheterna till materialåtervinning, kan förhoppningsvis vända utvecklingen. När det gäller finansiella placeringar har en uppdatering av landstingets finanspolicy påbörjats under året.

Inom insatsområdet hälsosamma miljöer utgör kemikaliekraft i upphandlingar ett oerhört viktigt verktyg för att minska mängden miljö- och hälsofarliga kemikalier, produkter och byggnadsmaterial. Under året har ett arbete påbörjats för att minska antalet kemikalier klassade som riskminskningsämnen inom bland annat Folk tandvården. Samtliga barnvårdscentraler har också fått nytt kvalitetssäkrat lekmaterial utan innehåll av miljö- och hälsofarliga kemikalier. För området läkemedel inriktas åtgärder bland annat på att få till en optimerad läkemedelsanvändning. Det gäller inte minst antibiotika, där förskrivningen minskat successivt de senaste åren. Under hösten har en revidering av handlingsplanen för läkemedel och miljö genomförts och utifrån denna kommer en aktivitetsplan tas fram årligen.

Innehåll

Sammanfattning	2
Landstingets miljöstrategi	4
Minskat klimatavtryck	5
Medicinska gaser.....	5
Energiförbrukning	6
Transporter och möten.....	7
Hållbar resursanvändning.....	9
Ekologiska, klimatsmarta, etiska och svenska livsmedel.....	9
Avfall och återvinning	11
Finansiella placeringar	12
Hälsosamma miljöer	13
Kemikalier, produkter och byggnadsmaterial.....	13
Läkemedel	15
Övriga insatser under året	17

Landstingets miljöstrategi

Landstinget i Värmlands miljöredovisning för 2017 har sin utgångspunkt i landstingets miljöstrategi för åren 2017-2020. Miljöstrategin innehåller tre prioriterade insatsområden (figur 1).

Landstingets bidrag till växthuseffekten måste minska. Det långsiktiga målet är en fossilfri hälso- och sjukvård. Målet berör samtliga verksamhetsområden inom landstinget.

Landstinget bör i första hand prioritera produkter och tjänster som i största möjliga utsträckning nyttjar förnybara råvaror och sådana som är utformade för återanvändning eller materialåtervinning.

Läkemedel och andra kemiska produkter som används bör, så långt det är möjligt, väljas med utgångspunkt från dess påverkan på både hälsa, miljö och arbetsmiljö.

Figur 1. Prioriterade insatsområden i Landstinget i Värmlands miljöstrategi 2017-2020.

Under året har en del av arbetet varit inriktat på att hitta arbetsformer och mätmetoder för att styra mot uppsatta mål. Miljöstrategins utpekade arbetsmetoder; tekniska lösningar, beteendeförändringar och upphandling, har varit vägledande.

Miljöstrategin innehåller landstingsgemensamma mål indelade i inriktningsmål och specificerade mål. Miljöredovisningen följer samma struktur. Uppföljning sker för varje specificerat mål i den mån det är möjligt och utifrån angivna mätetal.

Redovisning av mål inom insatsområdet

Minskat klimatavtryck**Inriktningsmål**

Minska klimateffekter från medicinska gaser

Medicinska gaser

Landstingets klimatavtryck från medicinska gaser fortsätter att minska, framför allt till följd av ett allt lägre lustgasinköp. Målet för perioden är redan uppnått.

Specificerat mål	Resultat		
	Mätetal	2016	2017
Utsläppen av klimatpåverkande medicinska gaser ska minska så att de år 2020 är mindre än 2,0 kg CO ₂ -ekvivalenter per invånare.	kg CO ₂ e/inv. från lustgas, sevofluran, isofluran och desfluran	2,0	1,7

Uppföljning

Lustgasen står för cirka 80 procent av de medicinska gasernas klimatpåverkan inom landstinget. Förlossningsvården på Centralsjukhuset i Karlstad är störst förbrukare av lustgas och därför anslutna till en anläggning som samlar in och bryter ner lustgasen till ofarligt kväve och syrgas. Om lustgas sprids i behandlingsrummet blir det även ett arbetsmiljöproblem.

De senaste åren har inköpet av lustgas successivt minskat, vilket även innebär en reducerad påverkan på klimatet. Ett allt lägre inköp beror sannolikt på det ständigt pågående arbetet med att täta eventuella läckage av lustgas i ledningar, men också på en minskad användning. Förlossningen arbetar aktivt med att instruera patienterna om hur de ska använda lustgasen och har även börjat arbeta med en modell för att öka patienternas allmänna trygghetstillstånd på ett mer systematiskt sätt (FUR-modellen). Samtidigt är det viktigt att med hjälp av teknik och arbetsmetoder öka insamlingen av lustgas.

Under året har en inventering av lustgasanvändning genomförts inom barnsjukvården och tandvården. Detta för att kunna utreda behovet av mindre anläggningar för lustgasinsamling och destruktion. Resultatet av inventeringen kommer att användas till internt förbättringsarbete.

Inom landstinget används också de medicinska gaserna sevofluran och desfluran för att söva patienter vid operationer. Även dessa gaser har en stark växthuseffekt. Flera metoder finns för att minska åtgången av gas. Ett exempel på en teknik som används inom Landstinget i Värmland är lågflödesanestesi genom att recirkulera gasen.

Inriktningsmål

Minska
förbrukningen av
värme och el

Energiförbrukning

Klimatpåverkan från landstingets förbrukning av värme- och elenergi ökade under 2017 jämfört med föregående år. Ökningen beror bland annat på driftsproblem med flera värmepumpar vilket medförde ett ökat behov av fjärrvärme.

Specificerat mål	Resultat		
	Mätetal	2016	2017
Landstinget i Värmland ska bibehålla sin position som ledande i landet och sikta på att som första landsting komma under 150 kWh per m ² .	kWh/kvm BRA	150,1*	155,3*
	kg CO ₂ e/kvm BRA	4,33*	4,79*

*Normalårskorrigerad

Uppföljning

Landstinget i Värmland har sedan flera år tillbaka haft den lägsta energiförbrukningen per kvadratmeter jämfört med andra landsting och regioner. Dessvärre har förbrukningen av köpt värme- och elenergi ökat under året och därmed även klimatpåverkan. Detta till följd av ett ökat fjärrvärmeinköp sedan Karlstads Energi bytte och flyttade den stora fjärrvärmemätaren i hus 41 på Centralsjukhuset i Karlstad samt driftsproblem med värmepumparna i Karlstad, Säffle och Kristinehamn.

Under 2017 har en energi- och miljöfunktion startats inom Landstingsfastigheter. Flera åtgärder som minskar energiförbrukningen har genomförts, bland annat på barnvårdscentralen i Kristinehamn samt vårdcentralerna i Kil och Kronoparken. Samtidigt fortsätter arbetet med att årstidsanpassa ventilationen, vilket är positivt för såväl inomhusmiljön som energiförbrukningen.

Landstingsfastigheter har under året också installerat 55 laddstolpar för de elbilar som ingår i det nya avtalet för leasingbilar. Elförbrukningen för elbilarna påverkar den totala energiförbrukningen ytterst lite. På Vårdcentralen i Säffle, där elbilarna hittills använts mest frekvent, utgör den ökade elförbrukningen endast 1 procent av vårdcentralens totala förbrukning.

Inriktningsmål

- Öka antalet virtuella möten istället för tjänsteresa
- Motivera och stimulera anställda att gå, cykla eller åka kollektivt till och från arbetet
- Ställ tydliga krav på minskad klimatpåverkan från alla typer av transport-tjänster som upphandlas (ex. tjänsteresor, tjänstebilar, godstransporter)
- Öka andelen sjukresor som genomförs med kollektiva färdmedel

Transporter och möten

Utvecklingen när det gäller hållbara transporter inom landstinget ser väldigt olika ut det senaste året beroende på typ av transportområde. Exempelvis har antalet sjukresor med kollektiva färdmedel mer än tredubblats, medan klimatavtrycket från tjänsteresorna dessvärre ökat.

Specificerade mål	Resultat		
	Mätetal	2016	2017
Antalet videokonferenstimmar ska fördubblas under perioden.	Antal timmar videokonferens	2 467	3 844
Klimatavtrycket från tjänsteresor* ska minska så att det år 2020 är högst 770 ton CO ₂ -ekvivalenter.	Ton CO ₂ e	1 102	1 154
	Kg CO ₂ e/anställd	154,6	157,3
Öka andelen sjukresor som genomförs med kollektiva färdmedel. ¹	Antal sjukresor med kollektivtrafik	2 898	10 503
Genomföra minst en kampanj om året för att motivera och stimulera anställda att gå, cykla eller åka kollektivt till och från arbetet.	<ul style="list-style-type: none"> - Miljödagar på fyra stora arbetsplatser. - Cykla eller gå till jobbet-kampanj på Sjukhuset i Arvika. 		
Landstinget har upphandlat en egen logistikleverantör utifrån lämpliga miljökrav och kan på så sätt bättre övervaka miljöpåverkan, styra godstransporter och frigöra resurser.	<ul style="list-style-type: none"> - Ingen sådan upphandling har genomförts. - Miljökrav på transporter har bland annat ställts vid upphandling av tvätt- och textilservice, flyttjänster och turbilstransporter för hjälpmedel. 		

* Tjänstebil (elbil ingår ej), egen bil, flyg och tåg

Uppföljning

Transporter inom, till och från landstinget sker såväl av produkter och tjänster som medarbetare och patienter. Flera styrmedel och verktyg finns idag för att minska dessa transporters miljö- och klimatpåverkan.

Inom tjänsten finns det exempelvis tekniska möjligheter att delta i möten på distans istället för att resa. Allt fler verksamheter har under året fått tillgång till Office 365 och Skype för företag, vilket medfört att både interna och externa webbmöten kan genomföras. Samtidigt har användningen av videokonferens ökat betydligt.

Genom en betaltjänst i Värmlandstrafiks mobilapp är det även enklare att resa med tåg och buss inom tjänsten. Allt fler medarbetare nyttjar appen och betaltjänsten. Sedan hösten 2017 finns det också tillgång till elbilar på de största arbetsplatserna genom ett nytt avtal för tjänstebilar.

¹ Ett specificerat mål saknas för sjukresor. Inriktningsmålet får därför även utgöra specificerat mål.

Trots alla tillgängliga verktyg ökade ändå klimatpåverkan från tjänsteresorna med bil under året. Ökningen beror sannolikt på att det nya avtalet för tjänstebilar inte har kunnat fullföljas enligt plan, då införandet av elbilar försenades under året. Samtidigt har elbilarna inte nyttjats fullt ut, då många medarbetare valt en annan bil än elbil. Det finns också vissa frågetecken i redovisningen vad gäller bränsleförbrukningen hos leverantörens bilar. Positivt ändå är att den totala körsträckan med tjänstebil minskat successivt de senaste åren och så även 2017.

Klimatavtrycket från elbilarna ingår inte i det beräknade resultatet för året. Detta då tillgången till mätpunkter för landstingets laddstolpar är begränsat. En uppskattad beräkning utifrån en mätpunkt på Vårdcentralen i Säffle visar emellertid att klimatavtrycket är försumbart (0,02 procent) i jämförelse med fordonsflottans totala klimatpåverkan.

Bättre styrinstrument, information samt möjlighet att testa teknik och hållbara reseformer är viktiga framgångsfaktorer för ett minskat klimatavtryck från tjänsteresor. Därför anordnade miljöfunktionen miljödagarna på sjukhusen och Landstingshuset under hösten. Fokus under dagarna var information och aktiviteter i olika former för att främja hållbara transporter och möten. Det fanns exempelvis möjlighet att gå tipspromenad, prova på elcykel och elbil samt tips för vintercykling.

Landstinget och Sjukhuset i Arvika är en av de deltagande arbetsplatserna i projektet Hållbart resande i ett växande Värmland som pågår 2016-2018. Projektet fokuserar på tillväxt genom att skapa bättre möjligheter för hållbart resande inom regionen. Flera aktiviteter har genomförts på Sjukhuset i Arvika under året, bland annat en resvaneundersökning och kampanjer för att få fler att cykla eller gå till jobbet.

Styrmedel, tillgänglighet och information är viktiga verktyg även för att få patienter att välja klimatsmarta resor till sitt vårdbesök. Antalet sjukresor med kollektivtrafik har ökat markant det senaste året. Ökningen beror sannolikt på flera åtgärder. Patienten kan boka sin sjukresa direkt via Värmlandstrafiks beställningscentral, behöver inte lägga ut för resan i förskott och får faktura, på egenavgiften, hemskickad. Beställningscentralen har dessutom styrt mot kollektivtrafik i de fall det varit möjligt. Färre sjukreselinjer har troligen också bidragit till ökningen.

När det gäller miljöprestanda på godstransporter ställs miljökrav kontinuerligt utifrån den rutin för miljökrav som finns för upphandling. Under året har miljökrav på transporter bland annat ställts vid upphandling av tvätt- och textilservice, flyttjänster och turbilstransporter för hjälpmedel. Någon upphandling av en egen logistikleverantör har hittills inte genomförts.

Redovisning av mål inom insatsområdet

Hållbar resursanvändning

Inriktningsmål

Öka andelen ekologiska, klimatsmarta och etiska livsmedel

Ekologiska, klimatsmarta, etiska och svenska livsmedel

Inköpet av ekologisk mat ökade under året. Arbetet pågår samtidigt med att anpassa måltiderna till att vara mer hälsosamma och klimatsmarta.

Specificerade mål	Resultat		
	Mätetal	2016	2017
Av den totala livsmedelskostnaden ska andelen ekologiska livsmedel uppgå till minst 50 procent senast 2020.	Andel ekologiska livsmedel	33 %	36 %
Alla måltider ska vara klimatdeklarerade senast 2020.	Andel klimatsmarta livsmedel	-	-
	Antal klimatdeklarerade måltider	-	20 st*
Andelen etiska livsmedel ska öka. ²	Andel etiska livsmedel	6 %	5 %
Samtliga livsmedel ska senast 2020 vara producerade enligt samma krav som gäller för svensk livsmedelsproduktion.	Andel svenska livsmedel	-	65 %
Svenska miljö- och djurskyddsregler ska gälla för all mat som produceras eller serveras inom landstingets verksamheter. Samma krav ska tillämpas av upphandlade leverantörer där produktion och/eller servering av måltider ingår.	En komplettering av information i avtalsdatabasen för befintliga avtal med leverantörer av konferens och logi påbörjades.		

*Under hållbarhetsveckan serverades fyra måltider per dag som var klimatdeklarerade.

Uppföljning

Miljö, klimat- och hälsoaspekten får en allt större betydelse för produktionen och serveringen av mat och måltider inom landstinget. Ytterligare en viktig aspekt är att råvarorna ska vara svenska eller åtminstone uppfylla motsvarande svenska miljö- och djurskyddsregler.

Inköpsandelen ekologisk mat ökade under 2017 och ligger nu på 36 procent. Detta beror framför allt på ett ökat inköp av ekologisk frukt och nötkött. För

² Ett specificerat mål för etiska livsmedel saknas i miljöstrategin, däremot finns ett mätetal med. Det specificerade målet utgår därför från angett inriktningsmål och mätetal.

att nå målet om 50 procent 2020 kommer troligtvis mer resurser behöva frigöras. Andelen etiskt märkta livsmedel fortsätter att ligga på ungefär samma nivå. Det finns endast en begränsad mängd livsmedel som är etiskt märkta och oftast är det livsmedel som används i en lägre grad, bortsett från kaffe.

Förutom att successivt byta ut konventionellt producerade råvaror till ekologiska, prioriteras även svenska råvaror. Framför allt gäller detta kött, ägg och mejeriprodukter. Allt fler rätter lagas från grunden och detta ger stora möjligheter att använda svenska och ekologiska råvaror.

Målet om att alla måltider ska vara klimatdeklarerade senast 2020 är svårt att förhålla sig till med tanke på landstingets olika målgrupper. Att presentera klimatdeklarerade måltider för restauranggäster kan vara värdeskapande, men för en sjuk patient är högsta prioritet att maten ska ätas upp. Bättre är istället att fokusera på åtgärder som direkt minskar klimatpåverkan, exempelvis anpassade portionsstorlekar.

Landstingsservice arbetar ständigt med att minska matsvinnet från såväl produktionen som serveringen av måltider till patienter och restauranggäster. Samtidigt pågår ett arbete med att minska andelen rött kött för en minskad negativ hälso- och klimatpåverkan. System finns idag för att beräkna klimatpåverkan från olika måltider, men användningen har hittills varit begränsad. Hur arbetet med klimatdeklarering av måltider ska utvecklas kommer diskuteras under 2018. Samtidigt behöver en definition skapas för vad som kännetecknar ett klimatsmart livsmedel.

Landstingsservice samt upphandlings- och avtalsenheten har under året uppmärksammats för sin framgångsrika livsmedelsupphandling och på olika sätt medverkat i forum där mat och miljö lyfts fram, bland annat på en Upphandling24-konferens. Landstinget ställer vid upphandlingar av livsmedel krav på miljöhänsyn, djurskydds krav samt sociala och etiska hänsynstaganden för att kvalitetssäkra hela kedjan från uppfödning till råvara eller livsmedel.

För att svenska miljö- och djurskyddsregler ska gälla för all mat som produceras eller serveras inom landstingets verksamheter ställs motsvarande krav även vid avtalsuppföljning med landstingets samarbetspartners Torsby och Säffle kommuner. Befintliga avtal med leverantörer av konferens och logi har också kompletterats med information i avtalsdatabasen riktad till beställare av måltider i samband med konferenser.

Under försommaren arrangerade miljöfunktionen tillsammans med restaurangerna Solsidan och Treklövern en hållbarhetsvecka med fokus på matens påverkan på klimatet, hälsa och producentens arbets- och levnadsvillkor. Bland annat kompletterades måltiderna på menyerna med uppgifter om klimatpåverkan. Veckan sammanföll med Fairtrade Challenge, vilket uppmärksammades med gratis bananer utdelade av miljöfunktionen iklädd banandräkt. Hållbarhetsveckan blev väldigt lyckad och planeras att bli ett årligt återkommande event med lite olika tema.

Inriktningsmål

Arbeta enligt EU:s avfallshierarki för att i första hand minska avfallsproduktionen, i andra hand återanvända produkter, i tredje hand återvinna material från avfall, och i fjärde hand utvinna energi från avfall

Avfall och återvinning

Mängden brännbart avfall som landstinget genererar ökade markant under 2017, troligtvis till följd av ett förbättrat statistikunderlag. Ökningen medför dock en betydande påverkan på mätetalen. Arbete pågår samtidigt med att förebygga avfall, öka återanvändningen och förbättra möjligheterna till materialåtervinning.

Specificerade mål	Resultat		
	Mätetal	2016	2017
Samtliga enheter arbetar med att förebygga avfall samt öka möjligheter till källsortering.	Andel avfall som förbränns	62 %	67 %
	Andel vårdspecifikt avfall*	4,6 %	4,4 %
Materialåtervinningsgraden ska öka så att den 2020 uppgår till minst 50 procent.	Andel avfall som materialåtervinns inkl. matavfall	36 %	32 %
Allt organiskt avfall insamlas för produktion av biogas.	Matavfall samlas bland annat in från produktionsköket och Restaurang Solsidan på Centralsjukhuset i Karlstad samt Restaurang Treklövern i Landstingshuset.		
2020 har minst tio vanliga engångsartiklar antingen bytts ut mot flergångsalternativ eller ersatts av artiklar av förnyelsebart material.	Flera pågående projekt, bland annat ett innovationsprojekt för att ta fram ett kärl i förnyelsebart material för vårdens specialavfall.		

*Smittförande skärande/stickande avfall

Uppföljning

Landstingets verksamheter genererar en stor mängd avfall av olika slag. En hållbar resursanvändning handlar först och främst om att förebygga avfall, att arbeta för att uppkomsten av avfall minskar. Utvecklingen under 2017 när det gäller den totala avfallsmängden inom landstinget pekar dock i fel riktning. Den brännbara avfallsfraktionen ökade betydligt under året. Det medförde även en högre andel brännbart avfall jämfört med 2016. Ökningen beror troligtvis på ett förbättrat statistikunderlag.

Den ökade brännbara avfallsmängden får dessvärre även effekt på materialåtervinningsgraden, som minskade markant 2017 jämfört med föregående år. Andelen vårdspecifikt avfall minskade också något, vilket kan tyckas positivt, men blir missvisande i detta fall. Den totala mängden vårdspecifikt avfall ökade nämligen jämfört med 2016. För att minska mängden vårdspecifikt avfall behöver förutsättningarna för källsortering förbättras samt engångsprodukter bytas till flergångsprodukter där det är möjligt.

Flera aktiviteter och åtgärder har genomförts under året för att skapa en mer hållbar resursanvändning inom landstinget. Bland annat har en intern

avfallsgrupp bildats med medarbetare från område stöd och miljöfunktionen. I gruppen ska frågor om avfall lyftas och långsiktiga lösningar för bättre källsortering diskuteras. En viktig fråga kommer vara att hitta system för utökad matavfallssortering. Under året har också lathunden för avfallssortering uppdaterats och informerats om i ett utskick till alla verksamheter.

Flera samarbetsprojekt har också pågått. En behovsresa genomfördes under hösten på plastpåsar på Centralsjukhuset i Karlstad tillsammans med forskningsinstitutet RISE. Resultatet från behovsresan kommer i förlängningen leda till ett effektivare avfallsflöde och att fossila engångsprodukter förhoppningsvis kan bytas till flergångsalternativ eller produkter i biobaserade material.

Projektet med riskavfallsbehållare i biokomposit avslutades i december. Landstinget i Värmland var en av deltagarna tillsammans med Västra Götalandsregionen, Region Värmland, Östfold fylke, NiNa innovation och Organoclick. Leverantören Organoclick har kommit långt med att formpressa riskavfallsbehållare i biomaterial (träfiber). Nästa steg blir att formpressa en testprodukt för utvärdering i testmiljö.

Inriktningsmål

Förvaltningen av pensionsmedel ska ske med målsättningen att minimera klimatpåverkan och annan negativ miljöpåverkan och samtidigt generera god avkastning och betryggande säkerhet

Finansiella placeringar

Ett förslag till uppdaterad finanspolicy är under arbete.

Specificerat mål	Resultat		
	Mätetal	2016	2017
Upprätta en finanspolicy som syftar till att minska klimatpåverkan och annan negativ miljöpåverkan från fondförvaltning/pensionsplaceringar.	Mängd CO2e/investerad mkr	-	-

Uppföljning

Allt fler organisationer ställer krav på sina fondförvaltare att endast investera i företag, stater och organisationer med en hållbar profil, som alltså förutom en ekonomisk avkastning även tar social, etisk och miljömässig hänsyn.

En uppdatering av Landstinget i Värmlands finanspolicy påbörjades under 2017. Ett förslag till reviderad finanspolicy kommer behandlas politiskt våren 2018. Tanken är att genomföra en fördjupad utredning kring klimatpåverkan och annan negativ miljöpåverkan av innehaven i pensionsmedelsportföljen. Detta för att ge underlag för bästa möjliga beslut både för förvaltningen och miljön. Samtidigt pågår uppbyggnad av en modell för screening av koldioxidutsläpp i landstingets pensionsmedelsportfölj.

Redovisning av mål inom insatsområdet

Hälsosamma miljöer

Inriktningsmål

- Kemikalier som klassas som miljö- och/eller hälsofarliga ska där det är möjligt fasas ut mot godtagbara alternativ

- Vid utformning och skötsel av landstingets inre och yttre miljöer ska material väljas enligt försiktighetsprincipen baserat på vetenskapligt stöd och praktiska erfarenheter

- Vid renovering, ombyggnation samt nyproduktion ska endast byggnadsmaterial som kvalitetssäkrats ur ett miljö- och hälsomässigt perspektiv användas

Kemikalier, produkter och byggnadsmaterial

Kemikaliekrav i upphandlingar ställs kontinuerligt för att minska mängden miljö- och hälsofarliga kemikalier. Under året har ett arbete påbörjats för att minska antalet riskminskningsämnen inom bland annat Folk tandvården. Samtliga barnavårdscentraler har också fått nytt kvalitetssäkrat lekmaterial utan innehåll av miljö- och hälsofarliga kemikalier.

Specificerat mål	Resultat
De kemikalier som klassats som utfasningsämnen ska vara utfasade senast 2020 om godtagbara alternativ finns.*	Endast tre kemikalier (i sex produkter), klassade som utfasningsämnen, förekommer inom landstinget.
Den totala användningen av de kemikalier som klassats som riskminskningsämnen ska minska.*	Åtgärder pågår för att minska användningen inom bland annat Folk tandvården.
Andelen upphandlingar där produkter med bästa miljö kvalitet har antagits ska öka över tiden.*	Miljökrav i upphandlingar har ställts utifrån gällande rutin. Ett ständigt förbättringsarbete pågår.
LIV och dess leverantörer använder endast byggvaror enligt rekommendationer från Sunda Hus.*	Använt byggmaterial har dokumenterats och klassificerats i miljö databasen Sunda Hus.

* Mätetal: Redovisning av upphandlingar som bidragit till att användningen av miljöfarliga och hälsofarliga kemikalier, produkter samt byggmaterial minskat.

Uppföljning

För att minska mängden miljö- och hälsofarliga kemikalier inom landstingets verksamheter är det viktigt att ställa kemikaliekra v i upphandlingar. Vissa kemikalier är däremot nödvändiga och då gäller det istället att ha god koll på var dessa finns i verksamheten. Det har landstinget genom kemikaliehanteringssystemet KemRisk samt genom registrering av byggmaterial och inredning sker i miljö databasen Sunda Hus.

Med hjälp av KemRisk uppdateras varje år landstingets listor över riskminsknings- och utfasningsämnen utifrån de kemikalier som finns inom verksamheten. De listade kemikalierna kan vara skadliga för hälsan och miljön och målsättningen är därför att minska användningen av dessa på sikt. Listorna finns tillgängliga på intranätet för att medarbetare ska kunna se om något utfasnings- eller riskminskningsämne finns inom sin verksamhet.

Under året har ett arbete påbörjats för att minska användningen av riskminskningsämnen. Det finns totalt 189 produkter som innehåller riskminskningsämnen inom landstinget och 118 av dem används inom Folktandvården. En översyn av Folktandvårdens kemikalier har därför genomförts och det visade sig att flera av produkterna har samma användningsområde, men används av olika tandläkare. Detta medför troligtvis även ett större svinn jämfört med om en och samma produkt används för en specifik behandling av samtliga tandläkare. Potential finns alltså att kunna minska antalet produkter. Därefter är det enklare att titta närmare på hur användningen av miljö- och hälsoskadliga kemikalier inom Folktandvården kan minskas.

Samtidigt genomförs en granskning av resterande produkter inom landstinget som innehåller riskminskningsämnen. En stor del av produkterna innehåller ett riskminskningsämne med riskfrasen H317 (kan orsaka allergisk hudreaktion) och utgör alltså inget större hot mot hälsan eller vattenmiljön. Fokus kommer därför vara att minska användningen av de ämnen som utgör ett större hot än så.

Antalet utfasningsämnen inom landstinget är desto färre, tre stycken; formaldehyd, kongorött (alkalisk kongo, för färgning av amyloid) och DAB (framkallning för immunofärgning). Dessa förekommer i sex produkter, vilka är svåra att fasa ut i dagsläget. Landstinget i Värmland deltar i den Nationella substitutionsgruppen (NSG) för kemiska produkter. Där pågår insatser med att sammanställa vilka utfasningsämnen som finns inom landsting och regioner. Nästa steg är att kontakta producenter för att efterfråga substitut.

När det gäller kemikalier i varor och upphandling av produkter i stort, ställs miljökrav utifrån en framtagna rutin inom landstinget. Rutinen beskriver arbetssätt och innehåller baskrav utifrån miljöstrategins prioriterade insatsområden. Baskraven i rutinen uppdateras kontinuerligt och även arbetet med att ställa miljökrav utvecklas ständigt. Kompetensen hos såväl upphandlare som miljösamordnare har ökat med åren. Upphandlingsmyndighetens kriteriedatabas utgör ett stort stöd. Detta sammantaget bör tala för att andelen upphandlingar, där produkter med bästa miljö kvalitet har antagits, ökar över tiden (ett måttal i strategin som annars är väldigt svårt att mäta).

Landstingets avtal på lekmaterial utgör ett tydligt exempel på en upphandling som inneburit en utfasning av miljö- och hälsofarliga kemikalier. Under våren fick samtliga barnvårdscentraler inom Hälsoval Värmland nytt lekmaterial till sina väntrum och kvalitetscertifierades. Gammalt lekmaterial som inte uppfyllde kriterierna i riktlinjen Kvalitetssäkrat lekmaterial i miljöer för barn rensades bort. Övriga verksamheter uppmanas också att inventera sitt lekmaterial utifrån framtagna riktlinje och vid behov köpa in nytt enligt avtalat sortiment.

Ett exempel på en verksamhet som har tagit till sig informationen är Folktandvården. De har gjort en stor satsning under hösten med inventering

av befintligt lekmaterial och komplettering av nytt utifrån avtalen. Under rubriken "Övriga insatser under året" finns mer information om riktlinjen och certifieringen av väntrumsmiljöer för barn.

Ett annat exempel på en upphandling som påbörjades under året och som prioriterats högt ur miljösynpunkt är upphandlingen av tvätt- och textilservice. Förutom krav på kemikalieanvändning samt vatten- och energiförbrukning i tvättprocessen, ställdes krav på hållbara textilfibrer och transporter.

Landstingsfastigheter har under en lång tid arbetat aktivt för att minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier genom stränga miljökrav vid upphandlingar. Vid nybyggnation och större ombyggnationer används material vars egenskaper dokumenterats och klassificerats i Sunda Hus där landstinget har en egen lista, så kallad Värmlandslistan. Denna lista utgår från försiktighetsprincipen och ställer lite hårdare krav än gängse miljökrav.

Inriktningsmål

Den negativa miljöpåverkan från läkemedel ska minska

Läkemedel

Under hösten har en revidering av handlingsplanen för läkemedel och miljö genomförts och utifrån denna kommer en aktivitetsplan tas fram årligen. Förskrivningen av antibiotika har fortsatt att minska under året.

Specificerat mål	Resultat		
	Mätetal	2016	2017
Landstingets handlingsplan för att minska den negativa miljöpåverkan från läkemedelsanvändning revideras och bifogas som en del av landstingets miljöstrategi 2017-2020.	Antal åldersstandardiserade antibiotikarecept JO1 (exkl. metenamin)/1000 invånare	301	296
	Årlig förskrivning av specifika läkemedel med stor miljöpåverkan	-	-
	Årlig mängd läkemedel som insamlats och kasserats*	-	-

* Mätetalet är inte lämpligt att använda för uppföljning av mängden kasserade läkemedel.

Uppföljning

I Värmland har förskrivningen av antibiotika minskat successivt de senaste åren. Antibiotikaresistenta bakterier är ett stort hot mot den globala folkhälsan. För att minska spridningen av resistenta bakterier i miljön är det viktigt med en ändamålsenlig antibiotikabehandling och att antibiotika inte skrivs ut i onödan. Uppföljning, återkoppling och fortbildning ses som framgångsfaktorer för en rationell antibiotikaförskrivning.

Åtgärder för en rationell antibiotikaförskrivning ingår som en aktivitet i handlingsplanen för läkemedel och miljö vilken reviderades under hösten och nu finns med som bilaga till miljöstrategin. Handlingsplanen syftar till att minska miljöpåverkan från läkemedelsanvändningen inom Landstinget i Värmland och pekar ut ett antal prioriterade områden att arbeta med, exempelvis en optimerad läkemedelsanvändning, en minskad förskrivning av miljöbelastande läkemedelssubstanser och en minskad läkemedelskassation. En aktivitetsplan kommer tas fram årligen utifrån de prioriterade områdena. Både handlingsplanen och aktivitetsplanerna beslutas av Läke-medelskommittén i Värmland.

När det gäller mätetalet ”Årlig förskrivning av specifika läkemedel med stor miljöpåverkan” så kommer en utredning påbörjas under 2018 för att se vilka läkemedel som har en stor miljöpåverkan och om det är möjligt att minska förskrivningen av dem.

Enligt miljöstrategin ska även den mängd läkemedel som insamlats och kasserats inom landstingets verksamheter redovisas årligen. Vikt är dock ett trubbigt mått eftersom allt material vägs inklusive flaskor, infusionspåsar och glasampuller. Sedan landstinget tagit över insamlingen av läkemedelsavfall ingår även läkemedelsförorenat material i samma fraktion. Mätetalet är därför inte lämpligt att använda för uppföljning av mängden kasserade läkemedel. Bättre är istället att lägga vikt på aktiviteter som förebygger kassation samt ökar insamlingen av de läkemedel och läkemedelsrester som blir över. Sådana aktiviteter finns med i handlingsplanen för läkemedel och miljö.

Sedan flera år tillbaka finns en intern arbetsgrupp som arbetar med handlingsplanen och dess aktiviteter. Representanter ingår från läkemedelsenheten, miljöfunktionen samt läkemedels- och samhällsmedicinska enheten. Under året har revideringen av handlingsplanen prioriterats. Exempel på övriga aktiviteter som genomförts är uppdatering av avsnittet om miljöinformation i reklistan, framtagande och spridning av en uppdaterad FYSS³-lathund, uppmuntran till att gå landstingets webbutbildning om läkemedel och miljö, samt deltagande i seminarium och träffar inom Landstingens och regionernas nätverk för läkemedel och miljö. Dessutom har en lathund för läkemedelsavfall tagits fram för att förtydliga och förenkla för verksamheterna. Även arbetet med att genomföra läkemedelsgenomgångar har fortsatt.

³ Fysisk aktivitet i Sjukdomsprevention och Sjukdomsbehandling.

Övriga insatser under året

Hållbaraste landstinget 2017

Landstinget i Värmland utsågs till hållbaraste landsting 2017 av tidskrifterna Aktuell Hållbarhet och Dagens Medicin. Detta vid en jämförelse av hållbarhetsprestandan inom samtliga 21 landsting och regioner. Tuffa miljömål, ett långsiktigt arbete och att förenkla för personalen att göra rätt miljöval, är tydliga framgångsfaktorer för miljöarbetet.

Uppföljning av landstingets miljöpolitiska program 2012–2016

En omfattande uppföljning genomfördes av det miljöpolitiska programmet 2012-2016. Uppföljningen visade att landstinget lyckats relativt bra med miljöarbetet under programperioden, med särskilt goda resultat inom energiförbrukning och ekologiska livsmedel. Fortfarande återstår en del arbete med att minimera klimat- och miljöpåverkan från tjänsteresor och avfallshantering. En sammanfattad version i form av en poster skickades ut under juni till alla verksamheter inom landstinget.

Information om miljöstrategin och tips på aktiviteter och åtgärder för verksamheterna utifrån denna

Under året har miljöstrategin informerats om på olika sätt och genom olika kanaler. Ett utskick med e-post gjordes innan sommaren till alla verksamhetschefer med anpassade tips på aktiviteter och åtgärder beroende på verksamhet. Under hösten gjordes även ett utskick med internposten till alla enheter och avdelningar. Miljöfunktionen har i utskicken erbjudit sig att komma till arbetsplatsen för att berätta mer om strategin och ge exempel på vilka aktiviteter som kan bidra till att uppnå målen. Ett tjugotal arbetsplatser har hittills utnyttjat möjligheten.

Översvämningsskydd på Centralsjukhuset i Karlstad

Samtidigt som åtgärder genomförs för att minska landstingets utsläpp av växthusgaser behöver verksamheten anpassas till de klimatförändringar som redan märks av idag och de som inte kan förhindras i framtiden. Under året har bygget av ett översvämningsskydd på Centralsjukhuset i Karlstad pågått och hela fastigheten har anpassats till att kunna hantera höga flöden och häftiga regn. Sjukhuset kommer nu klara av flöden som är flera meter över den normala vattennivån i Klarälven. Ett antal vattenmagasin har också grävts som ska fånga upp regnvatten och leda ut det i älven.

Nytt kvalitetssäkrat lekmaterial på alla barnvårdscentraler

Under våren har alla väntrum på barnvårdscentralerna inom Hälsöval Värmland utrustats med nytt lekmaterial utifrån riktlinjen Kvalitetssäkrat lekmaterial i väntrumsmiljöer för barn. Certifieringen av barnvårdscentraler har fortlöpt under året och satsningen har uppmärksamats av både P4 Värmland, SVT Värmland och NWT. Samtidigt uppmanas övriga verksamheter inom landstinget med väntrumsmiljöer för barn, att se över sitt lekmaterial utifrån riktlinjen och avsätta medel för nyinköp från upphandlade avtal. Folk tandvården är en av de verksamheter som påbörjat ett sådant arbete.

Riktlinjen "Kvalitetssäkrat lekmaterial i väntrumsmiljöer för barn" har tagits fram i samverkan med professioner inom miljöfunktionen, smittskydd, lekterapi, barnhälsovården och konstenheten. Syftet med riktlinjen är att med ett enhetligt koncept av lekmaterial skapa en hälsosam, giftfri, trygg och pedagogisk miljö.

Läkare för miljön Värmland

Våren 2017 bildades en läkargrupp inom Värmland som vill lyfta miljöfrågorna inom landstinget och aktivt försöka driva på miljöarbetet. De ser tydliga samverkande faktorer mellan en hållbar livsstil och ett förebyggande hälsoarbete. I slutet på året tog gruppen steget längre och ansökte om medlemskap i Läkare för Miljön för att bilda en lokalförening i Värmland. Läkare för miljön är en politiskt oberoende och ideell förening för läkare, medicinstuderande, forskare och övriga verksamma inom sjukvården.

Landstinget i Värmland ligger bra till i Öppna Jämförelser

I SKL:s⁴ rapport Öppna Jämförelser - Miljöarbetet 2017 i landsting och regioner, redovisas en positiv trend för miljöarbetet inom landstingen och regionerna. Skillnaderna mellan landstingen är emellertid stora och jämförelserna visar på möjligheten till fortsatta förbättringar. Landstinget i Värmland placerar sig bra generellt och ligger fortsatt i topp när det gäller energianvändning i lokaler. Det finns dock två områden där vi halkat efter i utvecklingen och ligger under riksnittet. Det ena är inköpsandelen ekologisk mat där vi har stagnerat i utvecklingen jämfört med många andra landsting, delvis på grund av ett ökat fokus på svensk och lokalproducerad mat. Det andra området är förnybara drivmedel i kollektivtrafiken. Andelen förnybart ökar, men långsamt. För att nå uppsatta mål inom båda områden behöver utvecklingstakten öka.

Läs mer i rapporten [Öppna Jämförelser - Miljöarbetet 2017 i landsting och regioner](#).

Information om insatser och aktiviteter i MiljöLiV och på Facebook

Under våren, i samband med hållbarhetsveckan, lanserade miljöfunktionen sin Facebooksida, Miljö Landstinget i Värmland. Tanken är att genom den kunna kommunicera bättre om hur landstinget arbetar för en mer hållbar sjukvård. Samtidigt ges medarbetare och besökare en plattform att komma med idéer och synpunkter till gällande miljöarbetet.

Sedan tidigare produceras nyhetsbrevet MiljöLiV tre gånger per år. MiljöLiV skickas ut med nyhetsbrevet Chef, men går också att prenumerera på genom intranätet. Förutom notiser om kommande, pågående eller avslutade aktiviteter och åtgärder ges miljö- och klimatsmarta tips till semester och julfirande.

⁴ Sveriges Kommuner och Landsting